

Войтович С. В.

*викладач кафедри безпеки та правоохоронної діяльності
Західноукраїнського національного університету*

ПОНЯТТЯ ПАУШАЛЬНОГО ПЛАТЕЖУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИПЛАТИ В ЛІЦЕНЗІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

У сучасних умовах розвитку ринку інтелектуальної власності та активного використання договірних механізмів комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності особливого значення набувають питання визначення форм винагороди за надання права використання об'єктів права інтелектуальної власності. Однією з найбільш поширених форм такої винагороди поряд із роялті виступає паушальний платіж, який широко застосовується у ліцензійних правовідносинах щодо винаходів, торговельних марок, комп'ютерних програм, промислових зразків та інших об'єктів інтелектуальної власності.

Попри значне практичне поширення паушальних платежів, чинне законодавство України не містить легального визначення цього поняття та не встановлює особливостей його застосування у ліцензійних договорах. Відсутність належного нормативного регулювання обумовлює необхідність звернення до доктринальних підходів і міжнародної практики для з'ясування правової природи паушального платежу, його співвідношення з роялті та визначення особливостей використання у договірній практиці. У зв'язку з цим комплексне дослідження поняття паушального платежу та особливостей його виплати у ліцензійних правовідносинах є актуальним як для теорії цивільного права, так і для практики реалізації майнових прав інтелектуальної власності.

Метою дослідження є аналіз правової природи паушального платежу як форми винагороди у сфері інтелектуальної власності, визначення його місця в системі ліцензійних правовідносин та дослідження особливостей

його виплати за ліцензійними договорами. Для досягнення поставленої мети слід буде виконати наступні завдання:

Проаналізувати поняття та правову природу паушального платежу у науковій доктрині, національному законодавстві та міжнародній практиці;

Дослідити місце паушального платежу у структурі ліцензійних правовідносин та визначити його значення як способу економічної реалізації майнових прав інтелектуальної власності;

Охарактеризувати особливості визначення, виплати та правового регулювання паушального платежу в ліцензійних договорах, а також окреслити напрями вдосконалення законодавства України з урахуванням європейського досвіду.

Переходячи до аналізу поняття паушального платежу, слід зазначити, що чинне законодавство України не містить його легального визначення. Ані Цивільний кодекс України, ані спеціальне законодавство у сфері інтелектуальної власності не розкривають змісту цього поняття та не визначають його місця серед форм винагороди за використання об'єктів права інтелектуальної власності. Водночас термін «паушальний платіж» широко використовується у науковій літературі та договірній практиці для позначення одноразової або заздалегідь визначеної фіксованої винагороди, яка сплачується ліцензіатом за отримання права використання об'єкта інтелектуальної власності.

У науковій літературі паушальний платіж традиційно розглядається як твердо визначена сума винагороди, що встановлюється сторонами незалежно від фактичних результатів використання ліцензованого об'єкта. На відміну від роялті, розмір якого безпосередньо залежить від доходів, прибутку або обсягів реалізації продукції, паушальний платіж не пов'язується з подальшим економічним ефектом від використання об'єкта інтелектуальної власності.

У міжнародній ліцензійній практиці паушальний платіж (lump-sum payment) розглядається як фіксована винагорода, що сплачується ліцензіатом одноразово або частинами у визначені договором строки. Основною перевагою такого механізму є можливість заздалегідь визначити розмір витрат ліцензіата та гарантований обсяг винагороди ліцензіара незалежно від майбутніх результатів комерційного використання об'єкта інтелектуальної власності.

Отже, паушальний платіж доцільно визначати як встановлену договором фіксовану форму винагороди за надання права використання об'єкта права інтелектуальної власності, розмір якої не залежить від фактичних результатів його використання та визначається сторонами заздалегідь.

Досліджуючи місце паушального платежу у структурі ліцензійних правовідносин, слід виходити з того, що він є одним із механізмів економічної реалізації майнових прав інтелектуальної власності. Як і роялті, паушальний платіж виступає формою винагороди ліцензіара за надання ліцензіату права використання відповідного об'єкта права інтелектуальної власності. Водночас його економічна сутність полягає не в участі правоволодільця у майбутніх результатах використання об'єкта, а в отриманні гарантованої винагороди, розмір якої визначається сторонами ще на стадії укладення договору.

Відповідно до ст. 1109 Цивільного кодексу України ліцензійний договір є правовою підставою надання дозволу на використання об'єкта права інтелектуальної власності [1]. При цьому законодавство не обмежує сторони у виборі способу визначення винагороди, що є проявом принципу свободи договору. Саме тому сторони можуть передбачити виплату винагороди у формі роялті, паушального платежу або їх поєднання.

У системі ліцензійних правовідносин паушальний платіж виконує насамперед компенсаційну та гарантійну функції. Компенсаційна функція

полягає у забезпеченні ліцензіара винагородою за наданий дозвіл на використання об'єкта інтелектуальної власності. Гарантійна функція проявляється в тому, що ліцензіар отримує заздалегідь визначений розмір винагороди незалежно від того, чи досягне ліцензіат очікуваних комерційних результатів.

Особливе значення паушальний платіж має у випадках, коли сторони не можуть достовірно спрогнозувати майбутні обсяги використання об'єкта інтелектуальної власності або коли облік таких показників є складним чи економічно недоцільним. Саме тому дана форма винагороди широко застосовується при передачі прав на використання комп'ютерних програм, баз даних, технологій, ноу-хау, а також у міжнародних договорах трансферу технологій.

Отже, у структурі ліцензійних правовідносин паушальний платіж слід розглядати як самостійний спосіб визначення ліцензійної винагороди, який забезпечує правоволодільцю гарантоване отримання доходу та мінімізує ризики, пов'язані з невизначеністю майбутніх результатів використання об'єкта права інтелектуальної власності.

Особливості паушального платежу насамперед обумовлені його фіксованим характером. На відміну від роялті, розмір якого визначається залежно від обсягів використання об'єкта інтелектуальної власності або отриманого прибутку, паушальний платіж встановлюється сторонами у конкретній грошовій сумі та не залежить від подальших результатів господарської діяльності ліцензіата.

У міжнародній договірній практиці паушальний платіж може сплачуватися одноразово після укладення ліцензійного договору або частинами відповідно до погодженого сторонами графіка. При цьому розмір винагороди визначається з урахуванням ринкової вартості об'єкта інтелектуальної власності, рівня його новизни, потенційної комерційної

привабливості, строку дії ліцензії, території використання та обсягу наданих прав.

Основною перевагою паушального платежу для ліцензіара є гарантоване отримання винагороди незалежно від успішності комерційного використання об'єкта. Для ліцензіата перевагою виступає відсутність необхідності здійснювати постійні розрахунки, подавати звітність щодо результатів використання об'єкта або сплачувати періодичні відрахування від доходу чи прибутку.

Разом із тим паушальний платіж має і певні недоліки. Для ліцензіара існує ризик недоотримання потенційного доходу у випадку успішної комерціалізації об'єкта інтелектуальної власності. Натомість ліцензіат несе ризик сплати значної суми винагороди навіть тоді, коли використання ліцензованого об'єкта не принесе очікуваного економічного ефекту.

Саме тому в сучасній міжнародній практиці поширення набувають змішані моделі ліцензійної винагороди, які поєднують переваги паушального платежу та роялті [2]. У таких випадках ліцензіат сплачує початковий фіксований платіж за отримання ліцензії, а в подальшому здійснює періодичні виплати роялті залежно від результатів використання об'єкта інтелектуальної власності. Такий підхід дозволяє більш справедливо розподілити економічні ризики між сторонами договору [3].

Водночас чинне законодавство України не містить спеціальних положень щодо поняття, порядку визначення та особливостей застосування паушального платежу у ліцензійних правовідносинах. Це зумовлює необхідність звернення до загальних положень цивільного законодавства про свободу договору та договірне регулювання майнових прав інтелектуальної власності.

З урахуванням європейського досвіду перспективним напрямом удосконалення національного законодавства є нормативне закріплення поняття паушального платежу, визначення його співвідношення з роялті та

іншими формами ліцензійної винагороди, а також формування єдиних підходів до використання різних моделей оплати у договорах щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Отже, паушальний платіж є однією з основних форм винагороди у ліцензійних правовідносинах, що полягає у сплаті заздалегідь визначеної фіксованої суми за надання права використання об'єкта права інтелектуальної власності. Його ключовою особливістю є незалежність від фактичних результатів використання ліцензованого об'єкта, що забезпечує ліцензіару гарантований дохід, а ліцензіату — передбачуваність витрат. Водночас відсутність належного нормативного регулювання поняття та механізмів застосування паушального платежу вимагає подальшого вдосконалення законодавства України з урахуванням міжнародного та європейського досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356
2. Ю.М. Капіца, Н.І. Аралова. Визначення ставок роялті у міжнародних договорах про передачу технологій. *Nauka innov.* 2015, 11(2): 55-74.
3. Інтелектуальна власність: словник-довідник /За заг. ред. О. Д. Святоцького. — У 2-х т.: Том 2. Промислова власність/ За ред. О. Д. Святоцького, В. Л. Петрова. — Уклад.: Г. П. Добриніна, А. В. Кочеткова, Н. І. Мова та ін. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000.- 272 с.